

ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΦΟΥΓΚΑΣ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Τα συστατικά της Φούγκας είναι τέσσερα.
1) Το θέμα. 2) Η απάντησις, 3) το αντίθεμα, 4)
και η Coda.

Το πιο ενδιαφέρον είναι το θέμα με το όποιο συνδέονται τα άλλα, γιατί η απάντησις δεν είναι τίποτε άλλο παρά το θέμα μεταφερόμενο στον τόνο της δεσπόζουσας με μερικές παραλλαγές, για τις οποίες θα μιλήσουμε αργότερα. Το αντίθεμα είναι μία μουσική φράσις σε ρυθμική και μελωδική αντίθεση ως προς το θέμα που τοποθετείται κάτω από το θέμα και το συνοδεύει πάντοτε γραμμένο σε διπλή αντίστιξη.

Η Coda είναι ένα σύνολον μερικῶν φθόγγων που χρησιμοποιούν για να συνδέσουν το τέλος του θέματος με την αρχή της απάντησης ή αντίθετος.

Η αρχιτεκτονική της Φούγκας γίνεται με μερικά στοιχεία που προέρχονται όλα από το θέμα, και το αντίθεμα, έτσι υπάρχει μία ένωση που σπάνια απαντάται σ' άλλους τύπους Συνθέσεως. Όταν το θέμα ή το αντίθεμα δέν μας δίνουν άριστα στοιχεία για τις διάφορες αναπτύξεις, αναγκάζομεθα να παρουσιάσουμε ένα καινούργιο θέμα στο μέσο της Φούγκας, αλλά για να μη διακοπεί η ένότης, το νέο αυτό θέμα πρέπει να συνδυασθῆ με το αρχικό θέμα και έτσι παρουσιάζονται νέες αναπτύξεις που δυναμώνουν την έντοπωση που είχε κάπως μειωθῆ.

Σχεδίασμα Φούγκας.

Έκθεσις. Όνομάζομε έκθεση τις αλληλοδιάδοχες παρουσιάσεις του θέματος και της απάντησεως. Το θέμα παρουσιάζεται μόνο του σε μία φωνή και την πρώτη φορά γενικά δεν συνοδεύεται από το αντίθεμα, έπειτα μία άλλη φωνή κάνει την απάντηση ενώ η πρώτη φωνή παρουσιάζει το αντίθεμα. Σε μία φούγκα για τέσσερες φωνές που είναι και η πιο συνηθισμένη, θα έχουμε τέσσερες εισόδους του θέματος και της απάντησεως.

Ανάπτυξις. Όνομάζεται, η σύντομη ανάπτυξις που γωρίζεται τα πιο ενδιαφέροντα μέρη της Φούγκας. Η έκθεσις έχει ως συνέγεση την ανάπτυξη και τα επισόδεα που με μετατροπή προετοιμάζουν την εισοδο του θέματος στον σχετικό τόνο. (Πολλοί συνθέτες κάνουν μίαν επανέκθεσις αλλά αυτό νομίζομε πως είναι άνωφελος γιατί κάνει κάπως πλύση τη Φούγκα).

Ο σχετικός τόνος. Το θέμα επανέρχεται συνοδευόμενο με το αντίθεμα στον μείζονα τρόπο αν η Φούγκα είναι στον ελάσσονα ή το αντίθετο, το θέμα όμως και το αντίθεμα πρέπει ν' άκουσθουν μία μόνο φορά. Μία ανάπτυξις θα προετοιμάση την εισοδο των συγγενών τόνων. Το θέμα επανέρχεται στον τόνο της υποδεσπόζουσας IV βαθμίδος αν η Φούγκα είναι στον με-

ζονα τρόπον ή στην 6η βαθμίδα που είναι η υποδεσπόζουσα του σχετικού αν η Φούγκα είναι στον ελάσσονα τρόπο.

Και αυτό είναι λογικό γιατί η δεσπόζουσα θ' άκουσθῆ πολλές φορές με την απάντηση και είναι ανάγκη να άκουσθῆ και η υποδεσπόζουσα για να έχουμε Τονική πλήρη Ισορροπία.

Το Πεντάλ (ισοκράτη) ο συγγενής τόνος ακολουθείται από μία ανάπτυξη που παραμένει ως πεντάλ. Το πεντάλ δεν είναι και απαραίτητο, αλλά η ανάπτυξις είναι υποχρεωτική και πρέπει να γίνει στην συγχωρδία της δεσπόζουσας. Όλα αυτά μας δίνουν τα 2/3 της Φούγκας το τρίτο είναι άφιερωμένο στο στρέτο δηλαδή σε εισόδους του θέματος, της απάντησεως, και του αντίθεματος όσο το δυνατό πιο σύντομα. Το στρέτο είναι το πιο έλευθερο μέρος της Φούγκας. Έδω ο μαθητής θα μεταχειρισθῆ ἄλλοι του τη μουσικότητα και την τεχνική του παρουσιάζοντας το θέμα σε μεγένθυση (με μεγαλύτερες αξίες) ή με σμίκρυνση (με μικρότερες αξίες ή με αντίθετο κίνηση κ.τ.λ. με σκοπόν να αυξηθῆ το ενδιαφέρον της Φούγκας στο τέλος. Το πεντάλ της τονικής θα είναι στη θέση του μετά τη δεσπόζουσα και έτσι θα σχηματισθῆ μία πλαγία πτώσις που άρμόζει στο ύψος της Φούγκας και θα έχουμε ένα θαυμάσιο αρχιτεκτονικό οικοδόμημα.

Γενικά παρατηρήσεις για το πολυμελωδικό (*) γράψιμο και την έναρμόνιση

Αν το γράψιμο της Φούγκας είναι οριζόντιο και συνίσταται σε αντίστιξη διανθιόμενη (Fleuri) για φωνές ή όργανα, θα μεταχειρισθόμε όσο το δυνατό μελωδικές διαλλές γραμμές, αποφεύγοντας όσο το δυνατό τους άρτισμούς. Το σύστημα το άρμονικό θα είναι πιο έλευθερο από το της Αντίστιξης, δηλαδή η συγχωρδία της έβδομης ηλατωμένης (7) και οι άναστρώσεις της παρουσιάζονται διεν προετοιμασίας. Στην έβδομη της δεσοζούσης και της άναστρώσε της, πλην της δευτέρας άναστρώσεως που θα αποφύγομεν, μπορούμε να προετοιμάσομε την έβδομη ή το βάζιο. Το χρωματικό γράψιμο που άπαγορεύεται στην αντίστιξη είναι θαυμάσιο και πολύ διαδεδομένο στην Φούγκα.

Το δεύτερο μάθημα στο άλλο φύλλο της «Μουσικής Κίνησης».

(*) Υ.Σ. Η γρήση της φούγκας κανώς λέγεται πολυφωνική αλλά πρέπει να λέγεται πολυμελωδική γιατί η τέχνη της αντίστιξης δεν είναι να μεταχειρισθῆ ταυτόχρονα πολλούς φθόγγους (όπως η άρμονία), αλλά πολλές μελωδικές φράσεις χωριστώς και ρυθμιάν όμοιων ή αντίθετων.

(Συνεχίζεται)